

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-2-102-17>

УДК 781.378

Пруднікова Л.П.¹, Пруднікова О.І.²

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

ОНЛАЙН НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Анотація. В публікації проаналізовано можливості використання онлайн навчання в практиці викладачів закладів музичної освіти. Презентовано сучасні підходи до організації освітнього процесу у закладах мистецької освіти із застосування цифрових технологій для його здійснення. Розглянуто пристрої та комп'ютерні програми, спрямовані на якісну передачу синхронізованого звуку в інтернет та орієнтованих спеціально на музикантів-виконавців. Окреслено перспективи роботи з використанням загального екрану на онлайн уроках. Надано рекомендації щодо проведення курсів підвищення кваліфікації комп'ютерної грамотності. Автори вважають, доцільне проведення курсів саме музикантами, які володіють необхідними основами практичної роботи з сучасними комп'ютерними програмами, мобільними пристроями. Розглянуто перспективи розвитку онлайн-навчання в контексті його можливостей. Зроблено висновки щодо ефективності онлайн навчання з виникаючими протиріччями.

Ключові слова: музиканти-педагогі, музична освіта, онлайн навчання, музичне мистецтво, музичні цифрові технології.

Prudnikova Liudmila, Prudnikova Olena

National Music Academy of the Ukraine named by P. Tchaikovsky

ONLINE LEARNING IN ART EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. The contribution demonstrate the possibility of the use of internet and E-learning approach for music programs, as well as to provide a sample of an E-learning model for future music education. The purpose of the article is to analyze the possibilities of using e-learning in the music education and motivate music teacher to develop new competencies. Methods of the study: consider the modern system of music education in the development of the information society; consider devices and computer programs aimed at high-quality transmission of synchronized sound on the Internet and aimed specifically at musicians; analyze the features of work in online classes using a shared screen; predict the prospects for the development online learning in the context of its capabilities and perceptions. The E-learning program was new and challenging for the music students. They faced considerable challenges, and were aware that this E-learning program offered pedagogy radically different from that of their usual music class. It was difficult for them at the beginning to accept this E-learning due to lack of confidence and experience in self-directed learning, self-discipline and self-regulation in music learning. Consequently, their opinions about the use of the E-learning program changed during the course of their studies. Students were generally interested in E-learning and were enthusiastic about its potential to assist them to learn Classical period history, Classical music style and Classical piano music. However, the key findings of this study may be E-learning has the potential to change music teaching and learning from the traditional music classroom to the flexible classroom which provides unlimited access and retrieval of electronic learning content and materials in different environments and at different times. This can lead educational institutions and instructors to reach new students at a distance, increase convenience and expand educational opportunities across all the world. Conclusions. The growth of online learning will most likely continue, and it will come with the challenge to encourage numbers of music students to more and various musical fields in music education. An important implication of this study is that in order for this potential to be realized, the use of the internet needs to be more than a technological device which is tacked on to the traditional music class.

Keywords: music teachers, music education, online learning, music art, music digital technologies.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття з'являється підвищений інтерес щодо тематики, пов'язаної з інтернет-навчанням (e-learning) в цілому, та музичним зокрема. З цього періоду законодавчо закріплюється статус музичних онлайн-конкурсів; активно вивчаються психологічні основи взаємодії вчителя та учня в процесі онлайн-викладання; для навчання музичних дисциплін робляться спроби залучати популярні ресурси соцмереж і навіть поп-культурні елементи із сервісу YouTube.

Але описи пристроїв та програмних продуктів, зроблені ІТ-фахівцями для музикантів-педагогів

зазвичай не підходять, оскільки вони найчастіше спрямовані на забезпечення музикування аматорського характеру. Для музичної освіти покровові пояснення лише починають з'являтися, але у першу чергу, спрямовані на педагогів загально-освітньої ланки навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогодні, наукових розробок та розвідок, присвячених проблемам дистанційної освіти в закладах музичного профілю, маємо недостатньо. Про перспективність впровадження та специфіку розроблення дистанційних курсів з музикознавства у навчальний процес пишуть Афоні-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6816-5456>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3517-066X>

на О.С. та Гаврілова Л.Г. [2]. Цікаві поради щодо формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання надає Л.С. Васильєва [4]. Ірина Кочурська розглядає педагогічні умови професійної підготовки до дистанційного навчання майбутніх викладачів музикантів у мистецьких навчальних закладах. Красаєва М. [5] пише о специфіці сприйняття нових технологій в професійно гуманітарному суспільстві. Куспанова М.Т. систематизує види педагогічної комунікації на уроках музики.

Але недостатньо вивчена проблема щодо використання онлайн навчання в закладах мистецької освіти.

Мета статті – проаналізувати можливості використання онлайн навчання в практиці викладачів закладів музичної освіти. Мотивувати музикантів-педагогів розвивати нові компетентності в галузі музичної культури і використовувати їх у навчальному процесі.

Завдання дослідження:

1) висвітлити сучасну систему музичної освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства;

2) розглянути пристрої та комп'ютерні програми, спрямовані на якісну передачу синхронізованого звуку в інтернет та орієнтованих спеціально на музикантів-виконавців;

3) проаналізувати особливості роботи на онлайн-зайняттях з використанням загального екрану (shared screen);

4) спрогнозувати перспективу розвитку онлайн-навчання в контексті його можливостей та сприйняття.

Сучасна система музичної освіти спрямована на удосконалення і підвищення рівня її якості в умовах розвитку інформаційного суспільства. Одним із пріоритетних завдань розвитку педагогічної науки є підготовка висококваліфікованого педагога до професійної діяльності в умовах комп'ютеризованої освіти. Сьогодні потребує викладачів, які готові до змін і які навчаються працювати у новому форматі, які дуже швидко адаптувались до зовнішніх умов. Особлива увага приділяється самостійному опрацюванню додаткових матеріалів і впровадженню у практичну педагогічну діяльність набутих знань. Перелік компетентностей викладачів музичної освіти, що вдосконалюватимуться: загальні (знання і розуміння сучасних тенденцій розвитку освіти, розвитку музичної культури і музичної індустрії, інтеграційного підходу в навчанні, системне мислення, творчість, ініціативність); фахові (професійно-педагогічні, інформаційно-комунікаційні, інноваційно-дослідницькі, методичні, вміння складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистість, керувати проектною діяльністю учнів, проектувати власну програму професійного і особистісного зростання) [6, с. 310].

Сучасна освіта від викладачів вимагає розуміння нових підходів до організації освітнього процесу у закладах мистецької освіти, застосування цифрових технологій для його здійснення. Для вивчення та засвоєння матеріалу необхідно використовувати сучасний інтерактивний комплекс та сучасні освітні технології. Ефективність онлайн освіти прямо пропорційна організації онлайн-класів [5, с. 142].

Розглянемо пристрої та комп'ютерні програми, спрямовані на якісну передачу синхронізованого звуку в інтернет та орієнтованих спеціально на музикантів-виконавців. Дисклавір – акустичний рояль, сконструйований фірмою Yamaha, з можливістю запису та передачі звучання по інтернету. Він дозволяє педагогам-виконавцям займатися з учнями віддалено без втрати якості звуку (у тому, однак, якщо на обох кінцях проводу є по одному дисклавіру). Дисклавір – це єдиний інструмент, здатний достовірно передати кожну деталь фортепіанного виконання з точністю, яка недоступна для інших інструментів. Наприклад, час відпускання руки з клавіші безпосередньо впливає на швидкість повернення демпферів до струн, що допомагає піаністу точніше висловити свою музичну думку. Дисклавір здатний повторити кожну артикуляційну деталь виконання, включно з швидкістю відпускання руки з клавіш. Можливість надзвичайно точного запису виконання дозволяє викладачам і студентам підвищувати свій рівень виконання і розширює можливості музичного самовдосконалення. Запатентована технологія синхронізації відео надає користувачам можливість створювати, зберігати і поширювати візуальний показ свого виконання за допомогою дисклавіра і відеокamera.

Цей інструмент зазвичай купують у музичній навчальній закладі для проведення дистанційних майстер-класів. Поки що він залишається у ряді коштовних одиничних рішень. Netduetto – інший продукт фірми Yamaha, комп'ютерна програма, призначена для ансамблевих репетицій в складі не більше чотирьох чоловік. Вона може зацікавити музикантів, які займаються камерним ансамблем, квінтетом, концертмейстерською практикою. Для її успішного використання необхідно мати кожному, хто бере участь в ансамблі, повний комплект апаратури: швидкісний комп'ютер, звукову карту і якісні мікрофони. Наведені приклади, незважаючи на їх нечисленність і певну «екзотичність» цінової категорії, все ж говорять про те, що робота в цьому напрямі ведеться, і, можливо, в найближчому майбутньому з'явиться масовий продукт аналогічної спрямованості.

Музикант-професіонал не проводитиме домашній урок на засмученому фортепіано, з підбором апаратури все те ж саме. Як і хороший музичний інструмент, вона коштує чимало грошей. А ефективно використання багато в чому залежить від методичної сторони організації онлайн-зайняття.

Розглянемо особливості і перспективи роботи на онлайн-зайнятті з використанням загального екрану (shared screen). Це екран, який одночасно можуть бачити і педагог, і його учні. Основна зручність загального екрану полягає в тому, що він дозволяє викладачу не лише показувати файли зі свого комп'ютера, але і запускати будь-які програми, додатки, наявні на пристрої.

Як це допомагає?

По-перше, педагоги-теоретики можуть не лише продемонструвати на цьому екрані нотний текст (для аналізу або співу з листа), але і файл з відеонотами. Загальний екран також можна використати як онлайн-фонотеку для колективного прослуховування / перегляду музичних

і музично-сценічних творів на заняттях з усіх музичних дисциплін (трансляючи мультимедійні файли як зі свого пристрою, так і безпосередньо з інтернету) [4, с. 49].

По-друге, педагоги-виконавці можуть показати ноти прямо на уроці при розборі з учнями особливостей виконуваного ними твору. Якщо ж педагогам зручніше продовжувати використати на онлайн-зайнятті отриманий від учня відеофайл (з його співом або грою), вони можуть викласти його на загальний екран і розібрати виконання в прямому ефірі, зупиняючи запис і відразу ж даючи до неї коментарі.

По-третє, у меню загального екрану часто є вкладка дошка для записів (Whiteboard), на ній можна малювати, писати віртуальним пером або стилусом (за наявності сенсорного екрану). Її зручно використати на заняттях з аналізу музичних форм або поліфонії, де вимагається показувати деякі схеми і формули.

Організація онлайн-контролю і перевірки – найбільш складна частина онлайн-зайняття, що вирішується доки лише частково. Найближчим часом вона знаходитиметься у стадії апробації. Спостерігаємо, по-перше, що навантаження при проведенні іспитів онлайн в рази збільшуються, а по-друге, що рівноцінної заміни очним вступним іспитам в області музичної освіти (особливо, професійної) бути не може [1].

На сьогодні зрозуміло, що необхідні курси підвищення кваліфікації по комп'ютерній грамотності педагогів-музикантів. Програми і зміст таких курсів, (так само як і відповідних учбових курсів в спецшколах, училищах і ВНЗ) мають бути переглянуті і актуалізовані з великим акцентом на актуальних, практичних аспектах сучасного мультимедійного і мережевого середовища; викладати на таких курсах ефективніше буде не інженерам або комп'ютерним фахівцям, які не знають усіх тонкощів музичної специфіки, а музикантам, що володіють необхідними основами практичної роботи з сучасними комп'ютерними програмами, мобільними застосуваннями і спеціальним устаткуванням; у програму курсів підвищення кваліфікації потрібно включити розділ основ звукорежисури, притягаючи для цього фахівців, які зможуть доступною мовою пояснити ази роботи із звуком (не лякаючи «страшними» інтерфейсами спеціальних програм); керівництву учбових музичних закладів слід заздалегідь потурбуватися про те, щоб названим вище фахівцям (штатним або запрошеним на роботу за договором) було дано доручення розробити (і, з часом, періодично оновлювати) централізовані, чіткі і гранично конкретні інструкції педагогам по алгоритму подолання нових для них труднощів. Це зможе надати необхідну допомогу багатьом педагогам, що передусім, належать до старшого покоління [2, с. 85–88].

Яке місце в системі освіти посідає онлайн-навчання після карантину? У будь-якого питання завжди є дві сторони. Якщо втрати від загального переходу, що несподівано вибухнув, на дистанційну освіту вже стають приблизно зрозумілі, то переваги онлайн-навчання ще розглядаються.

Онлайн-зайняття може надати істотну допомогу в оптимізації очного учбового процесу. Така допомога може здійснюватися як в окремих випад-

ках, так і постійно, як окремим особам або групам осіб, так і цілим організаціям. Змоделюємо можливі приклади. Онлайн формат може: дозволити відвідувати зайняття тим студентам, які з будь-яких причин не можуть бути присутніми на очних уроках; стати допоміжними для літніх педагогів, яким в силу віку і захворювань важко пересуватися. У періоди загострень вони можуть проводити зайняття в онлайн-режимі; сприяти рішенню кадрових проблем: керівництво зможе запросити в якості педагога-погодинника фахівця з іншої області, який в певний час читатиме лекції і даватиме практичне зайняття, не виїжджаючи при цьому зі свого міста; забезпечити можливість проведення курсів підвищення кваліфікації на місцях; згладити ситуацію форс-мажору в період сезонних епідемій грипу, при оголошенні карантину [7].

Розглянемо **перспективи** розвитку онлайн-навчання в контексті його можливостей і їх сприйняття. З часом, видозміняться як саме онлайн-зайняття, так і вимоги до них: з'явиться більше цікавого ілюстративного, у тому числі мультимедійного музичного матеріалу. Решта, як і раніше, залежатиме від особистої педагогічної майстерності: можна навчитися працювати в Zoom, але продовжувати при цьому не цікаво викладати. Зрозуміло, що тільки володіння апаратурою ніколи не буде мірилом значущості педагога. Проте і без нього нині, так само як і без самої апаратури, педагогові надалі не завжди просто працюватиме. Щоб точніше зорієнтуватися, входячи в онлайн-режим зайняття, педагогам потрібно чітко уявити собі, який продукт вони хочуть і можуть отримати на виході, спрогнозувати, який може бути бажаний результат. Для цього потрібно заздалегідь зважити свої онлайн-можливості. Узагальнюючи усе вище сказане, зробимо **висновки** щодо ефективності онлайн-навчання з виникаючими протиріччями:

1) онлайн навчання можливо без суттєвих обмежень для лекцій викладачів музично-історичних та музично-теоретичних дисциплін. Але є певні складнощі в процесі контролю письмових робіт (диктанти по сольфеджіо, задачі по гармонії, поліфонії, композиції);

2) онлайн навчання можливе з великим ступенем складності та важливих обмежень викладачам та учням всіх музично-виконавчих спеціальностей. Для адекватного заняття за спеціальністю на професійному рівні необхідно мати апаратуру високої якості;

3) онлайн навчання можливо частково для органістів, клавесиністів, ударників та інших музикантів, спеціальність яких пов'язана з грою на інструментах, відсутніх у домашніх умовах, які, по можливості, замінюються цифровим органом, звичайним фортепіано тощо;

4) дистанційна форма навчання не дозволяє здобувачам освіти повноцінно набути необхідних компетенцій концертмейстерам, в класах камерного ансамблю, симфонічного та хорового диригування внаслідок обмеженості технічних можливостей, властивих сучасним технологіям зв'язку, а саме – затримка звукового та відеосигналу під час комунікації, що унеможливує музикування в ансамблі [3].

Проте подобається нам чи ні, але початок епохи онлайн-освіти це лише констатація про-

цесів, які розвертаються у світовому масштабі. Сперечатися про протистояння чи конкуренцію онлайн- і офлайн-навчання не є доцільним. Як акустичний інструмент не можна порівнювати з електронним, так і дистанційне навчання не зрівняється з очними заняттями. Ми маємо обговорювати, аналізувати та обирати найкращі ва-

ріанти, які підходять саме для певного предмету, педагога та певного рівня навчання.

Онлайн-навчання, безумовно, вдосконалюватиметься та увійде до системи музичної освіти як складова частина, а не як основна. Базою, як і раніше, залишиться педагогіка у форматі живого людського спілкування.

Список літератури:

1. Арлът Дж. В ритме карантина. Часть 3. Онлайн-обучение. URL: <http://www.classicalmusicnews.ru/articles/con-quarantine-part-3/> (дата обращения: 02.01.2022).
2. Афоніна О. С. Перспективи впровадження дистанційних курсів з музи-кознавства у навчальний процес Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2012. Вип. 4. С. 85–88.
3. Бондаренко А. І. Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 3(192). С. 69–72. DOI: <https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3-69-72>
4. Васильєва Л. Досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 7. С. 48–58.
5. Карасева М. «Дополненная реальность» в работе педагога-музыканта. *Научный вестник Московской консерватории*. 2016. № 2(25). С. 141–183. URL: <http://nv.mosconsv.ru/дополненная-реальность-в-работе-пе/> (дата звернення: 02.01.2022).
6. Карасева М., Уваров С. Музыкант и интернет: о специфике восприятия новых технологий в профессиональном гуманитарном обществе. Культурно-политологические аспекты американистики. Материалы международных конференций / Под ред. М. Р. Кауль. Москва : РГГУ, 2013. С. 308–318.
7. Maconie R. *The Way of Music: Aural Training for the Internet Generation*. Lanham, Md. : Scarecrow Press, 2007. VI, 437 p.
8. Palloff, Rena M., Pratt K., Weiss, Renée E., Knowlton, Dave S., and Speck, Bruce W. *Teaching Online* [La Jolla, Calif]: National University; Hoboken, N. J. : Wiley Custom Services, 2005.

References:

1. Arl't, Dzh. (2020) V ritme karantina. Chast' 3. Onlayn-obuchenie [In the Rhythm of Quarantine. Part 3. Online-Training]. Available at: <http://www.classicalmusicnews.ru/articles/con-quarantine-part-3/> (accessed 02 May 2020). (in Russian)
2. Afonina, O. S. (2012) Perspektivy vprovadzhennia dystantsiinykh kursiv z muzykoznavstva u navchalnyi protses Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv [Prospects for the introduction of distance courses in musicology in the educational process of the National Academy of Management of Culture and Arts]. *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv* [Bulletin of the State Academy of Management of Culture and Arts], 4, 85–88. (in Ukrainian)
3. Bondarenko A. I. (2020) Dystanzijna osvita muzikantiv – vykonavziv, problem ta perspektivy. *Imidz suchasnogo pedagoga*, 3(192), 69–72. DOI: <https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3-69-72> (in Ukrainian)
4. Vasylieva L. (2017) Dosvid formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [Experience in forming the readiness of future music teachers to use distance learning technology]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], 7, 48–58. (in Ukrainian)
5. Karaseva M. (2016) «Dopolnennaya real'nost'» v rabote pedagoga-muzykanta [Augmented Reality in Musician's Pedagogical Activity]. *Nauchnyy vestnik Moskovskoy konservatorii* [Journal of Moscow Conservatory], 2, 25, 140–83. (in Russian)
6. Karaseva M., Uvarov S. (2013) Muzykant i internet: o spetsifike vospriyatiya novykh tekhnologiy v profesional'nom gumanitarnom obshchestve [Musician and the Internet: On the Specifics of Perception of New Technologies in a Professional Humanitarian Society]. In *Kul'turno-politologicheskie aspekty amerikanistiki* [Cultural and Political Aspects of American Studies], Proceedings of the International Conferences / edited by M. R. Kaul', 308–18. Moscow: RSUH. (in Russian)
7. Maconie, R. (2007) *The Way of Music: Aural Training for the Internet Generation*. Lanham, Md., Scarecrow Press.
10. Mozer, M. (2014). *Social Network-Powered Education Opportunities*. New York, Rosen Classroom.
8. Palloff, R. M., Pratt, K., Weiss, R. E., Knowlton, D. S., and Speck, B. W. (2005) *Teaching Online*. La Jolla, Calif., National University; Hoboken, N. J., Wiley Custom Services.